

KV

ROYAUME DE BELGIQUE

AVIS 44.755/2
DU 9 JUILLET 2008

DE LA SECTION DE LÉGISLATION
DU CONSEIL D'ÉTAT

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Président de la Chambre des représentants, le 18 juin 2008, d'une demande d'avis, dans un délai de trente jours, sur une proposition de loi "modifiant le Code civil et le titre préliminaire du Code d'instruction criminelle en ce qui concerne les responsabilités civile et pénale" (*Doc. parl.*, Chambre, 2007-2008, n/ 52-120/1), a donné l'avis suivant :

KONINKRIJK BELGIË

ADVIES 44.755/2
VAN 9 JULI 2008

VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, op 18 juni 2008 door de Voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers verzocht hem, binnen een termijn van dertig dagen, van advies te dienen over een wetsvoorstel "tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, inzake de burgerrechtelijke en de strafrechtelijke aansprakelijkheid" (*Parl. St.*, Kamer, 2007-2008, nr. 52-120/1) heeft het volgende advies gegeven :

Comme la demande d'avis est introduite sur la base de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 1/, des lois coordonnées sur le Conseil d'État, tel qu'il est remplacé par la loi du 2 avril 2003, la section de législation limite son examen au fondement juridique de la proposition, à la compétence de l'auteur de l'acte ainsi qu'à l'accomplissement des formalités préalables, conformément à l'article 84, § 3, des lois coordonnées précitées.

Sur ces trois points, la proposition appelle les observations ci-après.

Observation générale

La proposition vise à mettre fin à l'unité des fautes civile et pénale. Tel était également le but de la proposition sur laquelle la section de législation du Conseil d'État a donné, le 23 juin 2008, l'avis 44.621/2 ¹.

Alors que la proposition examinée recourt, pour atteindre cet objectif, à la modification des règles en la matière par l'insertion d'un article 1383*bis* dans le Code civil, la proposition ayant fait l'objet de l'avis 44.621/2, précité, optait pour une modification du Code pénal qui préciserait ce qu'il faut entendre par "défaut de prévoyance et de précaution" au sens des articles 418 à 420 du Code pénal.

La solution consistant à modifier le Code pénal doit être privilégiée.

En effet, le but de la proposition n'est pas de modifier les règles de la responsabilité civile mais de faire en sorte qu'au pénal le défaut de prévoyance ou de précaution ne soit plus jugé, comme aujourd'hui, selon le critère civil de la faute ² appréciée en fonction du critère abstrait du bon père de famille, mais selon le critère concret de la "répréhensible négligence".

(1) Avis 44.621/2 du 23 juin 2008 sur une proposition de loi "instaurant la dualité de la faute pénale et civile dans le cadre des coups et blessures involontaires ou homicide involontaire (déposée par MM. François Bellot, Daniel Bacquellaine, Christian Brotcorne et Mme Marie-Christine Marghem)" (*Doc. parl.*, Chambre, 2007-2008, n° 1170/3).

(2) Y compris la *culpa levissima*.

En outre, compte tenu du principe de la légalité des incriminations, il est souhaitable de préciser, dans le Code pénal, quels seront les contours de l'incrimination désormais spécifique du défaut de prévoyance et de précaution, comme le fait la proposition ayant fait l'objet de l'avis 44.621/2, précité. Or, le texte de la proposition examinée, s'il implique assurément que la faute civile sera appréciée différemment de la faute pénale, est muet quant aux éléments constitutifs de cette dernière.

Observations particulières

Article 1er

Dès lors que l'article 4*bis*, alinéa 2, proposé, de la loi du 17 avril 1878 contenant le titre préliminaire du Code de procédure pénale (article 3 de la proposition) donne une nouvelle compétence au juge saisi de l'action publique, il concerne une matière visée à l'article 77, 9/, de la Constitution.

L'article 1er sera adapté en conséquence.

Article 2

La seconde phrase de l'article 1383*bis*, proposé, du Code civil dispose :

"La décision par laquelle le juge déclare la faute pénale non établie ne préjuge pas la question de la faute génératrice de responsabilité civile".

En ce qui concerne l'opportunité de l'abandon de l'autorité de la chose jugée au pénal sur le civil et son éventuelle étendue exacte, il est renvoyé à l'avis 44.621/2, précité.

La même question se pose également à l'article 3 de la proposition (article 4*bis*, proposé, de la loi du 17 avril 1878, précitée) qui dispose que, lorsque le tribunal correctionnel ou le tribunal de police saisi d'une action civile en même temps que de l'action publique prononce un acquittement au motif que la faute de l'inculpé n'est pas

.../...

établie, il renvoie d'office la cause relative aux intérêts civils au juge civil qu'il désigne. Faut-il en déduire que, si le juge pénal acquitte pour défaut d'imputabilité ou pour absence de lien causal, il ne doit pas renvoyer la cause devant le juge civil ?

Liée à la question de l'autorité de la chose jugée au pénal sur le civil est celle de savoir s'il faut maintenir, pour les infractions commises par défaut de prévoyance ou de précaution, la règle contenue à l'article 4, alinéa 1er, de la loi du 17 avril 1878, précitée, selon laquelle, si l'action civile a été poursuivie séparément devant le juge civil, son exercice est suspendu tant qu'il n'a pas été prononcé définitivement sur l'action publique intentée avant ou pendant la poursuite de l'action civile.

Article 3

L'article 4*bis*, proposé, de la loi du 17 avril 1878, précitée, doit être inséré dans "la loi du 17 avril 1878 contenant le titre préliminaire du Code de procédure pénale" et non dans le "titre préliminaire du Code d'instruction criminelle".

La même observation vaut pour l'intitulé de la proposition.

Aangezien de adviesaanvraag ingediend is op basis van artikel 84, § 1, eerste lid, 1/, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zoals het is vervangen bij de wet van 2 april 2003, beperkt de afdeling wetgeving overeenkomstig artikel 84, § 3, van de voornoemde gecoördineerde wetten haar onderzoek tot de rechtsgrond van het voorstel, de bevoegdheid van de steller van de handeling en de te vervullen voorafgaande vormvereisten.

Wat deze drie punten betreft, geeft het voorstel aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Algemene opmerking

Het voorstel strekt ertoe een eind te maken aan de eenheid van de burgerrechtelijke en de strafrechtelijke schuld. Dit was eveneens de strekking van het voorstel waarover de afdeling wetgeving van de Raad van State op 23 juni 2008 advies 44.621/2 heeft verstrekt ¹.

Terwijl het thans onderzochte voorstel om dat doel te bereiken de regels in dezen wijzigt door de invoeging van een artikel 1383bis in het Burgerlijk Wetboek, verkoos het voorstel naar aanleiding waarvan het voornoemde advies 44.621/2 is uitgebracht een wijziging van het Strafwetboek waarbij zou worden gepreciseerd wat verstaan moet worden onder "gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg" in de zin van de artikelen 418 tot 420 van het Strafwetboek.

De oplossing waarbij het Strafwetboek wordt gewijzigd, verdient de voorkeur.

⁽¹⁾ Advies 44.621/2 van 23 juni 2007 over een wetsvoorstel "tot instelling van de dualiteit van de strafrechtelijke en de burgerlijke fout in het kader van onopzettelijke slagen en verwondingen en onopzettelijke doodslag (ingediend door de HH. François Bellot, Daniel Bacquelaine, Christian Brotcorne en Mevr. Marie-Christine Marghem)" (*Parl. St.*, Kamer, 2007-2008, nr. 1170/3).

De strekking van het voorstel bestaat er immers niet in de regels van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid te wijzigen, maar ervoor te zorgen dat het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg in strafzaken niet langer wordt beoordeeld, zoals thans het geval is, volgens het burgerrechtelijke criterium van de schuld ², afgewogen aan het abstracte criterium van de goede huisvader, maar volgens het concrete criterium van "strafbare nalatigheid".

Bovendien is het gelet op het beginsel van de wettelijkheid van de tenlasteleggingen wenselijk om in het Strafwetboek te preciseren welke de grenzen zullen zijn van de voortaan specifieke tenlastelegging van "gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg", zoals zulks wordt gedaan in het voorstel waarover het voornoemde advies 44.621/2 is verstrekt. De tekst van het thans onderzochte voorstel daarentegen houdt weliswaar ontegenzegglijk in dat de burgerrechtelijke schuld anders zal worden beoordeeld dan de strafrechtelijke schuld, maar zegt niets over de bestanddelen van de strafrechtelijke schuld.

Bijzondere opmerkingen

Artikel 1

Vermits het voorgestelde artikel 4bis, tweede lid, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering (artikel 3 van het voorstel) een aanvullende bevoegdheid verleent aan de rechter bij wie de strafvordering aanhangig is gemaakt, betreft het een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77, 9/, van de Grondwet.

Artikel 1 moet dienovereenkomstig worden aangepast.

⁽²⁾ Daaronder begrepen de *culpa levissima*.

Artikel 2

De tweede zin van het voorgestelde artikel 1383bis van het Burgerlijk Wetboek bepaalt :

"De beslissing waarbij de rechter verklaart dat de strafrechtelijke schuld niet is bewezen, houdt geen uitspraak in over het vraagpunt van de schuld waaruit de burgerrechtelijke aansprakelijkheid is ontstaan."

Wat de wenselijkheid betreft om af te stappen van het strafrechtelijke gezag van gewijsde ten aanzien van de burgerlijke zaak en de mogelijkerwijs precieze gevolgen daarvan, wordt verwezen naar het voornoemde advies 44.621/2.

Dezelfde vraag rijst met betrekking tot artikel 3 van het voorstel (voorgestelde artikel 4bis van de voornoemde wet van 17 april 1878), dat bepaalt dat wanneer de correctionele rechtbank of de politierechtbank waarbij tegelijk een civielrechtelijke vordering en een strafvordering aanhangig is gemaakt, een vrijspraak uitsprekt op grond van het feit dat de schuld van de beklaagde niet is aangetoond, die rechtbank het geding met betrekking tot de civielrechtelijke belangen van rechtswege verwijst naar de door diezelfde rechtbank aangewezen burgerlijke rechter. Moet daaruit worden afgeleid dat, indien de strafrechter de vrijspraak beveelt op de grond dat de schuld niet kon worden aangetoond of wegens de ontstentenis van een causaal verband, hij de zaak niet dient te verwijzen naar de burgerlijke rechter ?

Met het vraagstuk van het strafrechtelijke gezag van gewijsde ten aanzien van de burgerlijke zaak houdt eveneens de vraag verband of voor de strafbare feiten die gepleegd zijn bij gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg de regel moet worden gehandhaafd die is vervat in artikel 4, eerste lid, van de voornoemde wet van 17 april 1878, volgens welke de burgerlijke rechtsvordering, indien ze afzonderlijk wordt vervolgd voor de burgerlijke rechter, geschorst is zolang niet definitief is beslist over de strafvordering die vóór of gedurende de burgerlijke rechtsvordering is ingesteld.

Artikel 3

Het voorgestelde artikel *4bis* van de voornoemde wet van 17 april 1878 dient niet te worden ingevoegd in de "voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering", maar in de "wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering".

Dezelfde opmerking geldt voor het opschrift van het voorstel.

La chambre était composée de

De kamer was samengesteld uit

Messieurs
de Heren

Y. KREINS,

président de chambre,
kamervoorzitter,

Madame
Mevrouw

P. VANDERNOOT,
M. BAGUET,

conseillers d'État,
staatsraden,

Messieurs
de Heren

H. BOSLY,

assesseur de la section de législation,
assessor van de afdeling wetgeving,

G. DELANNAY,

greffier assumé,
toegevoegd griffier.

Le rapport a été présenté par M. A. LEFEBVRE,
premier auditeur.

Het verslag werd uitgebracht door de
H. A. LEFEBVRE, eerste auditeur.

La concordance entre la version française et la
version néerlandaise a été vérifiée sous le contrôle
de M. P. VANDERNOOT.

De overeenstemming tussen de Franse en de
Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht
van de H. P. VANDERNOOT.

LE GREFFIER - DE GRIFFIER,

LE PRÉSIDENT - DE VOORZITTER,

G. DELANNAY

Y. KREINS